

Sygn. akt IV CK 77/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 sierpnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa K. S. i J. S.

przeciwko A. W. i M. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 sierpnia 2005 r., kasacji
pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 6 kwietnia 2004 r., sygn. akt III Ca
(...),

oddala kasację.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2003 r. Sąd Rejonowy w K. zasądził od pozwanych A. i M. W. na rzecz powodów K. i J. S. kwotę 4.345,98 euro wraz z odsetkami jako równowartość pożyczonych przez pozwanych a niezwróconych 11.000 marek niemieckich. Apelację pozwanych od tego wyroku oddalił Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2004 r. Powyższe wyroki zapadły po ponownym rozpoznaniu sprawy, gdyż pierwszy wyrok Sądu Rejonowego, zasądzający na rzecz powodów kwotę 4.346 euro, został uchylony wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 21 listopada 2002 r., a sprawa

przekazana do ponownego rozpoznania.

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd Rejonowy ustalił, że strony zawarły dwie umowy pożyczki: pierwszą w dniu 6 lutego 1996 r. odnośnie kwoty 10.000 marek - na piśmie oraz drugą, na kwotę 1.000 DEM - w formie ustnej. Pisemną umową z dnia 7 kwietnia 1998 r. pozwani zobowiązali się zwrócić powodowi kwotę 11.000 DEM. Obie umowy dotknięte są nieważnością, gdyż strony nie uzyskały wymaganego na podstawie przepisów prawa dewizowego z 1994 r. zezwolenia na ich zawarcie.

Z kwoty 11.000 DEM powodowie odzyskali już kwotę 2.500 DEM zasądzonych wyrokiem Sądu Okręgowego w E. z dnia 22 czerwca 1999 r. wraz z odsetkami wynoszącymi 33%, a następnie 24% w stosunku rocznym; zasądzona należność została wyegzekwowana.

Nadto Sąd pierwszej instancji ustalił wydatki ponoszone przez pozwanych w latach 1996 - 2003.

Zasądzając dochodzoną należność Sąd Rejonowy jako podstawę prawną wskazał przepisy o nienależnym świadczeniu (art. 410 k.c.) oraz art. 31 p.p.m. jako uzasadniający zastosowanie prawa polskiego (powodowie mają obywatelstwo niemieckie). Uznał, że pozwani powinni byli liczyć się z obowiązkiem zwrotu pożyczonych kwot i powoływanie się przez nich na okoliczność, że nie są już wzbogaceni, pozostaje bezskuteczne. Sąd uznał także za bezskuteczne podniesienie przez pozwanych zarzutu potrącenia. Już w pierwszym postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji ustalono, że pozwani nie wykazali faktu zawarcia z powodami umowy o wykonanie dla nich prac budowlanych na terenie Niemiec. Stanowisko to zostało zaaprobowane przez Sąd drugiej instancji, nie było zatem potrzeby powracania do tej kwestii. Sąd pierwszej instancji nie podzielił także prezentowanego przez pozwanych stanowiska, że zawarte pomiędzy stronami umowy były w istocie nie umowami pożyczki, ale umową zobowiązującą do zawarcia spółki cywilnej. Otrzymane przez pozwanych kwoty stanowiły wkład powodów do tej spółki.

Apelacja pozwanych została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 6 kwietnia 2004 r. Sąd ten podkreślił, że stan faktyczny został ustalony w oparciu o szeroką i wnikliwą analizę całości zgromadzonego materiału dowodowego bez przekraczania granic swobodnej oceny dowodów. Podzielił ustalenia i wnioski Sądu pierwszej instancji.

Kasacja pozwanych oparta została na obu podstawach. Skarżący podnieśli naruszenie art. 410 w związku z art. 405 i 65 k.c., a w ramach podstawy naruszenia

przepisów postępowania - art. 232 k.p.c. w związku z art. 6 k.c., art. 321 w związku z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c., art. 383 w związku z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 386 § 6 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zawarte w kasacji wywody skarżących sprowadzić można do dwóch zasadniczych kwestii. Pierwsza, to niedopuszczalność zasądzenia należności na rzecz powodów na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, gdy żądali oni zwrotu pożyczki. Druga, to dokonanie oceny prawnej co do wysokości pożyczki w sposób sprzeczny z oceną i ustaleniami dokonanymi przez Sąd Okręgowy w G. przy rozpoznaniu pierwszej apelacji pozwanych. Ponadto skarżący podnoszą, że Sądy powinny były uwzględnić zarzut potrącenia, a także fakt, że w wyroku Sądu Okręgowego w E. z dnia 22 czerwca 1999 r. na rzecz powodów zasądzone zostały odsetki w wysokości przewidzianej dla należności określonych w walucie polskiej, a więc znacznie przekraczające wysokość odsetek dla należności wyrażonych w walutach obcych.

Odnosnie zgłoszonego przez pozwanych zarzutu potrącenia to ich stanowisko stanowi jedynie nieuzasadnioną polemikę ze stanowiskiem Sądów orzekających. Trafnie bowiem w toku postępowania przyjęto, że zaakceptowanie przez Sąd odwoławczy przy rozpoznawaniu pierwszej apelacji pozwanych, ustaleń poczynionych przez Sąd Rejonowy, zwalniało przy ponownym rozpoznawaniu sprawy od ponownego badania tej kwestii. Zarzuty naruszenia art. 232 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. są zatem pozbawione uzasadnionych podstaw.

Nie można także uwzględnić zarzutów odnoszących się do nieuwzględnienia przez Sąd faktu zasądzenia wcześniej na rzecz powodów zawyżonych odsetek od sumy dłużnej wyrażonej w markach niemieckich. Orzeczenie tej treści jest prawomocne i zarzuty z nim związane nie mogą być przedmiotem oceny Sądu Najwyższego przy rozpoznawaniu niniejszej kasacji. Należy przy tym zauważyć, że nie jest możliwe uznanie za bezpodstawną korzyść uzyskaną przez powodów na podstawie prawomocnego orzeczenia sądowego.

Przechodząc natomiast do dwóch zagadnień o charakterze podstawowym dla rozpoznawanej sprawy Sąd Najwyższy zauważa, że w sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie dokonywał żadnych nowych ustaleń faktycznych i nie zasądzał na rzecz powodów innej kwoty niż wskazali oni w pozwie, orzeczenie o obowiązku zwrotu świadczeń spełnionych w wyniku umowy uznanej za nieważną nie stanowi naruszenia zakazu określonego w art. 321 § 1 k.p.c. Takie stanowisko zajął już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2002 r., II CKN 829/00 (publ. w Systemie Informacji Prawnej Lex

Polonica Maxima) i należy je w pełni podzielić. Stanowisko to jest szczególnie uzasadnione w okolicznościach niniejszej sprawy, gdzie już Sąd pierwszej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy zasądził dochodzoną należność z powołaniem się na przepisy o nienależnym świadczeniu. Świadczenie spełnione w wykonaniu nieważnej umowy jest oczywiście świadczeniem nienależnym (art. 410 § 2 k.c.) i rodzi po stronie przyjmującego takie świadczenie obowiązek zwrotu. Osoba taka musi przy tym liczyć się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej korzyści (art. 409 k.c.), gdyż podmiot zawierający umowę dotkniętą nieważnością powinien liczyć się z ujemnymi skutkami takiej sytuacji prawnej.

W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji nie naruszył również art. 386 § 6 k.p.c. Rozpoznając pierwszą apelację pozwanych, uchylając zaskarżony wyrok i przekazując sprawę do ponownego rozpoznania Sąd Okręgowy nie przesądził wysokości sumy dłużnej jaką otrzymali pozwani. Stwierdził jedynie, że późniejsze zdarzenia, z uwagi na nieważność zawartych umów, nie mogą wpływać na wysokość tej sumy. Porozumienie zawarte pomiędzy stronami w dniu 7 kwietnia 1997 r., w którym pozwani zobowiązali się zwrócić powodowi kwotę 11.000 DEM, nie może być oceniane jako zdarzenie prowadzące do zmiany wysokości sumy dłużnej. Wobec niewadliwych ustaleń, że strony zawarły dwie umowy pożyczki, najpierw na kwotę 10.000 DEM oraz później na kwotę 1.000 DEM, powyższe porozumienie stanowi jedynie potwierdzenie wysokości sumy dłużnej.

Kasacja podlegała zatem oddaleniu jako pozbawiona usprawiedliwionych podstaw. Z tego też względu Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji kierując się treścią art. 393¹² k.p.c. mającym w sprawie zastosowanie na mocy art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).